

VALTIOEUVESTON PERIAATEPÄÄTÖS JULKISTEN HANKINTOJEN STRATEGISISTA EKOLOGISISTA TAVOITTEISTA VUOTEEN 2035, ESITTELYMUISTIO

1. Johdanto

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä julkisten hankintojen strategisista ekologisista tavoitteista (jäljempänä periaatepäätös) tavoitteena on ohjata julkisia hankintayksiköitä systemaattisesti ja seurattavissa olevalla tavalla vähentämään tuotteiden, palveluiden sekä urakka- ja tietojärjestelmähankintojen haitallisia ympäristövaikutuksia koko elinkaaren aikana.

Julkisten hankintojen arvo on Suomessa yli 38 miljardia euroa vuodessa eli noin 14 % bruttokansantuotteesta. Suuren volyymin vuoksi julkisilla hankinnoilla on erityinen rooli hyvinvoinnin edistäjänä, uusien innovaatioiden ja investointien vauhdittajana sekä haitallisten ympäristö- ja luontovaikutusten vähentäjänä elinkaarikustannusten kannalta kustannustehokkaasti.

Periaatepäätöksellä toteutetaan hallitusohjelman kirjauksia kiertotaloushankintojen ja innovatiivisten hankintojen edistämisestä sekä kansallista julkisten hankintojen strategiaa 2020 ja sen ekologisen kestävyuden tahtotilaa. Strategiaa toimeenpanee vaikuttavien julkisten hankintojen ohjelma Hankinta-Suomi.

Periaatepäätöksen ekologisten tavoitteiden taustalla ovat globaalien ympäristösopimusten tavoitteet luontokadon pysäyttämistä ja ilmastonmuutoksen hillinnästä ja sopeutumisesta sekä EU:n ilmasto- ja kiertotaloustavoitteiden edistäminen ja luonnonvarojen kulutuksen vähentäminen.

Ekologiset tavoitteet asetetaan tutkimustietoon perustuen vaikuttavimmille hankintakategorioille huomioiden vaikutusten kohdentumisen ilmastonmuutokseen, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvarojen käyttöön. Hankintakategorialle, tai tarkemmin määritellyille alakategorioille, asetetaan tavoite hiilijalanjäljen ja luontojalanjäljen vähentämiseksi sekä kiertotalouden edistämiseksi vuoteen 2035. Vaikuttavimmiksi tunnistetut hankintakategoriat ovat rakentaminen, kuljetukset ja ajoneuvot, elintarvikkeet ja ateriapalvelut, tietyt sosiaali- ja terveyspalvelut¹, sekä tieto- ja viestintäteknologia (ICT).

Julkiset hankinnat ovat merkittävässä asemassa EU:n komission puhtaan teollisuuden ohjelmassa². Ohjelmassa korostetaan julkisten hankintojen merkittävyyttä EU:ssa tuotettujen kestävien (vähähiilisten ja kiertotaloutta tukevien) tuotteiden ja ratkaisujen markkinoille pääsyn edistämiseksi ja huoltovarmuutta edistävien teollisten ekosysteemien kehittämisessä. EU:n tuote- ja sektorisääntelyssä on enenevässä määrin julkisia hankintoja koskevia ympäristövaatimuksia. Nämä velvoitteet annetaan yleisesti tuote- ja sektorisääntelyn delegoituina asetuksina, jotka ovat sellaisenaan voimassa ja niitä sovelletaan kaikissa jäsenmaissa. Valtioneuvoston periaatepäätöksen yhtenä tavoitteena on edistää näiden säädösten toimeenpanoa koostamalla erilliseen liitteeseen julkisia hankintoja koskevat ympäristösäädökset.

EU:n sisämarkkinoilla useimmilla jäsenmailla on käytössä omia kansallisia tavoitteita tai vähimmäisvaatimuksia (OECD raportti³). Kansalliset tavoitteet auttavat yrityksiä ennakoivasti valmistautumaan sisämarkkinoiden vaatimustasoon julkisten hankintojen velvoitteiden lisääntyessä EU:n säädöksissä.

Periaatepäätöksen ekologiset tavoitteet auttavat suomalaisia yrityksiä ennakoimaan eurooppalaista kehitystä ja siten ylläpitämään kilpailukykyä.

¹ hoitotarvikkeet, sähköä käyttävät (aktiiviset) lääkinnälliset laitteet ja lääkkeet

² https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/clean-industrial-deal_en

³ https://www.oecd.org/en/publications/harnessing-public-procurement-for-the-green-transition_e551f448-en.html

1.1 Lähtökohdat ja analyysi

Ekologiset tavoitteet vuoteen 2035 asetetaan tutkimustietoon perustuen niille julkisen hankinnan kategorioille, joilla on merkittävin haitallinen ympäristövaikutus sekä korkea potentiaali vaikutusten vähentämiselle. Tavoitteet ovat suhteellisia vähennystavoitteita, jotka kuvaavat tavoiteltua muutosta verrattuna lähtövuoden tasoon kansallisesti.

Hiilijalanjälki-menetelmällä voidaan osoittaa kansantalouden, tuotteen tai palvelun ilmastovaikutus yhteismitallisella (hiilidioksidiekvivalentti) tavalla koko elinkaaren ajalta. Menetelmä on vakiintunut ja julkisten hankintojen hiilijalanjälkeä on laskettu kansallisella sekä yksittäisten hankintayksiköiden tasolla jo vuosia.

Luontojalanjälki-menetelmä on kehitetty osoittamaan yhteismitallisesti (luontoekvivalentti) tuotteiden ja palveluiden käytön elinkaaren ajalta syntyvät haitalliset vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen. Menetelmä on otettu käyttöön viime vuosien aikana.

Materiaalivirta-analyysillä mallinnetaan neitseellisten ja kierrätetyn materiaalien käyttöä tuotteiden ja palveluiden elinkaaren ajalta. Kehitteillä on yhteismitallinen materiaalijalanjälki-mittari, joka tuo toivotun lisän kiertotalouden seurantaan. Toistaiseksi kiertotaloustavoitteita asetetaan tapauskohtaisesti yksittäisille vaikuttavimmille mittareille.

Käytettävät seuranta- ja laskentamenetelmät on kehitetty hyödyntäen nimenomaan julkista hankintadataa. Niillä voidaan tunnistaa ja seurata kansallisella tasolla eri ympäristöjalanjälkien suuruusluokkaa ja kehitystä hyödyntämällä muutoinkin kertyvää julkisten hankintojen tarjouspyyntö-, sopimus- ja jälki-ilmoitusdataa. Valittu seurannan tapa ei edellytä erillisten tuote- tai palvelukohtaisten jalanjälkilaskelmien tekemistä, sillä seurannassa käytävissä laskentamenetelmissä hyödynnetään kansainvälisiä LCA-tietokantoja. Tuoteryhmäkohtaisia kertoimia päivitetään noin kolmen vuoden välein.

Tässä työssä käytettävät jalanjälkilaskennan menetelmät on kehitetty julkisten hankintojen kansallisen tason hiili- ja luontojalanjälkien mittaamiseen ja seuraamiseen, joten ne soveltuvat hyvin kansallisten tavoitteiden asettamisen ja seurannan mittareiksi, ja niitä kehitetään jatkuvasti tuottamaan tarkempia tuloksia. Asetettavat tavoitteet ja seuranta eivät ulotu tuotekohtaiselle tasolle.

Tarkoituksena on luoda kansallinen julkisten hankintojen ekologisten tavoitteiden tiekartta, jota kukin hankintayksikkö hyödyntää yhteistyössä yritysten kanssa. Halutessaan hankintayksiköt voivat asettaa omia tavoitteita markkinavuoropuheluiden kautta ja seurata niiden toteutumista tarpeenmukaisella tarkkuustasolla. On tärkeää huomioida, että kansalliset tavoitteet eivät ole hankintayksiköiden kilpailutuksissa käytettäviä vaatimuksia.

Hiilijalanjälki -tavoitteen lähtötieto^{4,5} on vuoden 2019 Tilastokeskuksen keräämään aineiston ja kansantalouden tilinpidosta saatujen investointitietojen pohjalta laskettu kansallinen julkisten hankintojen hiilijalanjälki ja sen jakautuminen hankinnan CPV-luokkiin eli kategorioihin. Julkisten hankintojen päästöt olivat 11,8 Mt CO₂e vuonna 2019, joka on lähes viidennes Suomen alueperäisistä kasvihuonepäästöistä tai 16 % Suomen hiilijalanjäljestä vuonna 2019⁶.

Kategoriakohtaiset osuudet julkisten hankintojen kokonaishiilijalanjäljestä olivat vuonna 2019^{4,5} seuraavat: rakennusten lämmitys 27 %, rakentaminen 25 %, kuljetukset ja matkustaminen 10 %, elintarvikkeet ja ravitsemuspalvelut 7 %, koneet ja laitteet 7 %, muut yhteensä 24 %.

Suomen kasvihuonekaasupäästöjen tulisi ilmastolain mukaan vähentyä 60 % vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoteen 1990. Ilmastolain päästövähennystavoitteet ovat linjassa Pariisin sopimuksen ja siihen liittyvien ilmaston lämpenemisen rajoittamistavoitteiden kanssa. Lisäksi Suomen EU-velvoitteena on vähentää ns. taakanjakosektorin, johon kuuluvat liikenne, maatalous, rakennusten erillislämmitys, työkoneet, jätehuolto, F-kaasut sekä päästökaupan ulkopuolinen teollisuus ja muu energiankäyttö, päästöjä 50 % vuoteen 2030 verrattuna vuoden 2005 tasoon.

⁴ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162672>, Nissinen & Savolainen 2019 päivitetty julkaisematon laskelma vuodelta 2025 ja ⁵ lähtötietojen tarkennukset [Vähähiiliset julkiset hankinnat – Keinoja ja mahdollisuuksia päästövähennyksiin](#)

⁶ KULO-raportti, Salo et al., valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:47

Luontojalanjälki-tavoitteen lähtötieto⁷ on vuoden 2022 julkisten hankintojen tarjouspyyntöjen sähköisestä julkaisualusta (Hilma) saadun datan pohjalta laskettu kansallinen julkisten hankintojen luontojalanjälki ja sen jakautuminen hankinnan CPV-luokkiin eli kategorioihin. Tietoa koko Suomen kulutuksen luontojalanjäljestä ei ole vielä käytettävissä⁸.

Kategorioittain suurimmat luontojalanjäljet ovat rakentamis- ja kunnossapitopalveluissa (20 %), rakennusten energiankulutuksessa (14 %), lääkkeissä ja hoitotarvikkeissa (10 %), sosiaali- ja terveystaloudessa (10 %), ICT- ja tietoliikennepalveluissa, koneissa ja laitteissa sekä elintarvikkeissa ja ravitsemuspalveluissa. Keskeisimmät kategoriat vähentämispotentiaalin kannalta ovat elintarvikkeet ja ravitsemuspalvelut, rakentamis- ja kunnossapito, rakennusten energia, kuljetukset ja matkustaminen, koneet ja laitteet, ICT- ja tietoliikennepalvelut.

Luontojalanjäljen vähentämistavoitteen taustalla ovat globaalit tavoitteet (Montreal-Kunming) luonnon monimuotoisuuden parantamiseksi ja EU:n ennallistamistavoitteet, huomioiden tuoteryhmän potentiaali luontojalanjäljen vähentämiselle.

Julkisten hankintojen materiaalijalanjälki vuonna 2019 oli 27 % Suomen materiaalijalanjäljestä (RMC, kotimainen loppukäyttö sisältäen kotimaisen raaka-aineiden käytön ja tuonnin vuonna 2019 oli 240,4 milj. tn)⁹. Suurimmat materiaalinkulutuksen kategoriat ovat rakentamis-, korjaus- ja kunnossapidon palvelut, aineet ja tarvikkeet, lämmitys- sähkö- ja vesi sekä kuljetus- ja matkustuspalvelut. Julkisten hankintojen materiaalijalanjäljen laskennan menetelmä on jatkokehityksessä.

Strategiset ekologiset tavoitteet ovat kansallisen tason mittareita, joita seurataan koko julkisen hankinnan kattavasta Hilma-datasta tehtävällä laskennalla, hyödyntämällä valmisteilla olevaa julkisten hankintojen tietovarantoa sekä asiantuntijaselvityksin. Käytettävissä olevilla mittareilla ja laskennanmenetelmillä seurataan kansallisen tason ympäristökuormituksen kehitystä, eikä sillä voida seurata yksittäisen hankintayksikön tai hankinnan ympäristösuorituskykyä. Käytettävissä olevat suositusluonteiset strategisten tavoitteiden mittarit ja laskentamenetelmät eroavat joiltakin osin säädöksissä käytettävistä menetelmistä.

1.2. Valmisteluprosessi

Julkisten hankintojen strategisten ekologisten tavoitteiden valmistelu on toteutettu vuosien 2024–2025 aikana laajassa sidosryhmäyhteistyössä. Työtä on ohjannut ministeriöistä koostuva ohjausryhmä (VM, TEM, MMM, LVM, STM, VNK, SM, YM). Työn lähtökohtina ovat olleet tieteelliset tutkimukset, keskeisten hankintayksiköiden omat hankintojen strategiset linjaukset sekä toimialaliittojen omat vähähiilisyys-, kiertotalous- ja luonnonmonimuotoisuustiekartat.

Valmistelua varten perustettu hankintayksiköiden (kunnat, hyvinvointialueet, Hansel ja muut keskeiset valtion hankintayksiköt Valtori, Senaatti, Väylävirasto, Leijona Catering) asiantuntijoista koostunut asiantuntijaryhmä oli mukana valmistelemassa ensimmäisiä tavoite-ehdotuksia syksyllä 2024 pidettyihin toimialaliittojen ja muiden etujärjestöjen pyöreän pöydän -tilaisuuksiin. Loppuvuodesta 2024 päivitetty tavoite-ehdotukset olivat Hankeikkunan kautta avoimesti kommentoitavana. Vuoden 2025 alkupuoliskolla tavoite-ehdotuksia viimeisteltiin ministeriöitä ja sidosryhmiä kuullen.

2. Strategiset päämäärät ja tavoitteet

⁷<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165652>

⁸ Sitra valmistelee keskivertokansalaisen kulutusperustaista luontojalanjälkeä. Kokonaisuudessaan kansantalouden luontojalanjälkeä ei ole vielä laskettu.

⁹ [Suomen kansantalouden materiaaliavirrat ja niiden vaikutukset : Toteutunut kehitys ja kiertotalouden skenaariot vuodelle 2035 - Valto](#)

Tarkoituksena on kansallisesti toteuttaa julkisissa hankinnoissa ratkaisuja, jotka edistävät vähähiilisyttä ja kiertotaloutta sekä vähentävät muita haitallisia ympäristövaikutuksia kokonaistaloudellisesti parhaalla tavalla, sekä tukevat huoltovarmuutta ja alueita. Kukin hankintayksikkö määrittelee itse omien strategisten linjausten ja tavoitteiden pohjalta toimenpiteet, käytännön keinot ja käytettävät kriteerit hankinnan toteuttamiseksi.

Valtion hankintayksiköt ottavat huomioon omien strategisten linjaustensa pohjalta hankintoja suunnitellessaan periaatepäätöksen strategiset ekologiset tavoitteet vuoteen 2035. Valtioneuvosto suosittelee, että kaikki muut julkiset hankintayksiköt noudattavat periaatepäätöksen tavoitteita ja periaatteita. Tarkastelupisteessä (2030) arvioidaan tavoitteiden päivittämisen tarvetta yhteistyössä hankintayksiköiden sekä toimialojen kanssa.

Hankintayksikkö huomioi strategiset ekologiset tavoitteet hankinnoissa siten, että ne eivät hankintayksikön arvion mukaan aiheuta lisäkustannuksia hankinnan elinkaaren aikana, vaikuta hoitotuloksiin tai potilasturvallisuuteen. Julkisten hankintojen strategiset ekologiset tavoitteet eivät kuitenkaan ole hankintayksikköä sitovia. Tavoitteet on asetettu hankintakategoriakohtaisesti, kohdentuen merkittävimpiin haitallisiin ympäristövaikutuksiin sekä huomioiden hankintojen keinot ja toimialan valmiudet. Hiilijalanjäljen vähennystavoite vuodelle 2035 on asetettu suhteutettuna vuoden 2019 lähtötasoon¹⁰ ja luontojalanjäljen osalta suhteutettuna vuoden 2022 lähtötasoon¹¹.

Tavoitteet eivät ole kilpailutuksessa käytettäviä vaatimuksia. Ne ovat kansalliseen sähköiseen kilpailutuslunaan kertyvän hankintadatan laskentaan kehitettyjen menetelmien avulla saatujen kansallisten ympäristövaikutavuuksien (hiili- ja luontojalanjälki sekä materiaalivirta-analyysi) perusteella asetetut vähennystavoitteet, joita kukin hankintayksikkö soveltaa oman strategiansa ja voimavarojensa puitteissa sekä markkinavuoropuhelussa yritysten kanssa. Hankintayksiköiden työn tueksi on valmistelu hankintakohdekohtainen (kategoriakohtainen) ei-täydellinen lista hyväksy havaituista kriteereistä, sopimusehdoista ja oppaista (liite 1).

Kansallinen strateginen tavoite 2035	Hiilijalanjäljen vähennystavoite	Luontojalanjäljen vähennystavoite	Kiertotalouden tavoitteet	Raaka-ainekohtaiset kiertotaloustavoitteet
Rakentaminen				
Talonrakentaminen, uudisrakentamisen hankinnat sisältäen työmaatoiminnot	55 %	20 %	Muunneltavuus, vaatimustaso 4 Ympäristöministeriön julkaisun Elinkaariominaisuudet rakennuksen pitkäikäisyyden edistämiseksi mukaisesti, erityisesti koskien asuinrakennuksia, toimi- ja liiketiloja. Purettavuuden suunnitelma Levels 2.4. indikaattorin ohjeen mukaisesti	Komission delegoidun asetuksen (EU) 2023/2486 Taksonomian tekniset arviointikriteerit, Liite II, kiertotalous 3.1, kohta 4. primaariraaka-aineen osuudet mukaisesti https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R2486
			Uudisrakentamisen minimikäyttöikä 100 vuotta	

¹⁰ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162672>, Hiili- ja ympäristöjalanjälki hankinnoissa: lainsäädäntö ja mittaaminen (HILMI)

¹¹ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165491>, Julkisten hankintojen luontojalanjälki

Kiinteistöjen korjausrakentamisen yhteydessä tehtävät hankinnat sisältäen työmaatoiminnot	55 %	20 %	Tiedot uudelleenkäyttöön suunnitelluista rakennustuotteista ja -osista sekä pilaantumattomista maa- ja kiviaineksista on toimitettu säädöksessä 1089/2024 4 §:ssä määriteltyyn tietojärjestelmään jäsenyyksen mukaisesti ¹²	Komission delegoidun asetuksen (EU) 2023/2486 Taksonomian tekniset arviointikriteerit, Liite II, kiertotalous 3.2, kohta 5. primaariraaka-aineen osuudet mukaisesti https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R2486
			Materiaalina hyödyntämisaste ¹³ 80 %. Materiaalina hyödyntäminen sisältää kierrätyksen ja maantäyttönä hyödyntämisen, muttei energiana hyödyntämistä. Ensisijaisesti rakenteiden purkamattomuus. Elinkaaren pidentäminen muunneltavilla rakentamisratkaisuilla.	
Infrarakentaminen (uudis- ja korjaus) mukaan lukien työmaatoiminnot	30 %	15 %	Primääriraaka-aineiden ¹⁴ maksimisosuus materiaaleista 70 % taajamat, muut alueet 85 %	
			Purettavien rakenteiden hyödyntäminen ensisijaisesti uudelleenkäyttöön, toissijaisesti hyödyntäen osina, ennen materiaalina hyödyntämistä jätehierarkian mukaisesti	
			Kiertotalous- tai hyötykäyttösuunnitelma Väyläviraston kiertotaloussuunnitelman sisältö ja laadinta -ohjetta tai Helsingin kaupunkiympäristön aineistoja 2024:12 mukaillen	
Elintarvikkeet	Hiilijalanjäljen vähennystavoite	Luontojalanjäljen vähennystavoite	Kiertotalouden tavoitteet	
	25 %	Ei tavoitetta, arvioidaan tarkastelupisteessä menetelmän kehittymisen myötä	Pakkausjätteen määrä 15 % vähemmän kuin vuonna 2018	
			Elintarvikejätteen määrä 45 % vähemmän kuin vuonna 2020	
			Uusiomateriaalin osuus muovipakkauksissa 35 %, pois lukien kontaktimateriaalipakkaukset ja juomapullot	

¹² Louhe, humuspitoinen maa-aines, karkea maa- ja kiviaines, hieno maa- ja kiviaines, uusiomateriaali, sekalainen maa- ja kivi-aines ja täyttömaa-aines

¹³ [rakentamisen-kiertotalouden-sanakirja.pdf](#), (EU:n jätepuitedirektiivin mukaan (EU 2008/98/EY)

¹⁴ Primaariraaka-aineella tarkoitetaan kaupallisilta toimijoilta hankittavia neitseellisiä materiaaleja, ei-uudelleenkäytettyjä rakennustuotteita ja ei-kierrätettyjä rakennusmateriaaleja. Kiviainesten osalta primääriraaka-aineella tarkoitetaan materiaaleja, joka on tuotettu ottamisalueelta saatavasta raaka-aineesta ja toiminnalla on maa-aineslain (555/1981) mukainen maa-ainesten ottamislupa.

			Pakkausmateriaalien kierrätettävyyden 80 % pakkausten painoprosentteina	
Ateriapalvelut	Hiilijalanjäljen vähennystavoite	Luontojalanjäljen vähennystavoite	Kiertotalouden tavoitteet	
	30 %	20 %	Kierrätykseen ¹⁵ menevän jätteen osuus vähintään 80 %	
			Käytössä järjestelmä ylimääräisten elintarvikkeiden myymiseksi tai luovuttamiseksi ensisijaisesti ihmisravinnoksi	
Ajoneuvot ja kuljetuspalvelut sen mukaan mitä ajoneuvoja palveluissa käytetään	Hiilijalanjäljen vähennystavoite¹⁶	Luontojalanjäljen vähennystavoite	Kiertotalouden tavoitteet	Muut ekologiset tavoitteet
	Henkilöautot 65 % Pakettiautot 70 % Kuorma-autot 40 % Joukkoliikenne ja linja-autot 75 %. Ei koske hälytys- ja puolustusvoimien raskaita ajoneuvoja	20 %	Uudelleenkäytettyjen ja uudelleenvalmistettujen akkujen suosiminen. Uusien sähköajoneuvojen ajovoima-akkujen kierrätetyn sisällön osuus; Co 26 %, Pb 85%, Lt 12%, Ni 15% ajovoima-akuissa. Akku on helposti kierrätettävä ja siitä saadaan talteen kriittiset raaka-aineet.	(Sähköajoneuvojen ajovoima-akkujen digitaalinen akkupassi 2027 alkaen)
			Käyttöasteen kasvattaminen	
			Huolto- ja korjausvälille asetetaan tavoitetaso	
			Käytettyjen osien käyttö korjauksissa mahdollisuuksien mukaan	
			Käyttöiän pidentäminen fossiilittomaan polttoaineeseen siirtymisellä tai sähköistämällä	
			Erikoisajoneuvojen käyttöiän kasvattaminen ja erikoisvarusteiden sekä alustojen uusiokäytön lisääminen	
ICT laitteet	Hiilijalanjäljen vähennystavoite	Luontojalanjäljen vähennystavoite	Kiertotalouden tavoitteet	
	40 %	30 %		
			Poissuljettavat vaaralliset aineet akuissa ja paristoissa Pb, Cd, Hg. Muiden vaarallisten aineiden poissulkemisen valmiuksien edistäminen	

¹⁵ jätteen kierrätyksellä tarkoitetaan toimintaa, jossa jäte valmistetaan tuotteeksi, materiaaliksi tai aineeksi joko alkuperäiseen tai muuhun tarkoitukseen; jätteen kierrätyksenä ei pidetä jätteen hyödyntämistä energiana, (978/2021 valtioneuvostonasetus jätteistä)

¹⁶ Mittari ja laskentamenetelmä on kuvattu VN TEAS -hankkeen loppuraportissa ja nämä ovat eri mittareita ja laskentamenetelmiä, kuin puhtaitten ajoneuvojen säädöksessä <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162672>, Hiili- ja ympäristöjalanjälki hankinnoissa: lainsäädäntö ja mittaaminen (HILMI)

			Uudelleenkäytettyjen tuotteiden osuus 50 %, Laitteiden elinkaaren huomioiminen hankinnan (rahoituksen) suunnittelussa. Laitekohtaiset tavoitteet käyttäjälle: puhelimet 5 vuotta, verkon aktiivilaitteet 7 vuotta, tietokoneen oheisnäytöt 7 vuotta, pöytätietokoneet 6 vuotta, kannettavat tietokoneet 5 vuotta Akkujen irrotettavuus- ja vaihdettavuusominaisuus, yleisesti oikeus korjata tuotteen ominaisuutena. Akku on helposti kierrätettävä ja siitä saadaan talteen kriittiset raaka-aineet. Code of Conduct veloitteen käyttäminen varmentamaan kriittisten raaka-aineiden alkuperä(maa)tietoa Sertifiointin vaatimusten hyödyntäminen (TCO, EPEAT, Blue Angel)	
Datasalit ja palvelimet	Hiilijalanjäljen vähennystavoite	Luontojalanjäljen vähennystavoite	Kiertotalouden tavoitteet	Muut ekologiset tavoitteet
	Ei tavoitetta	20 %	Ei tavoitetta	Energiätehokkuustavoite 40 %, käyttäen standardien EN 50600-6 ja ISO30134 -määritelmiä datakeskuksille Hukkalämmön hyödyntäminen, myös niiden osalta, jotka on säästösten perusteella vapautettu
ICT järjestelmät (ohjelmistot)	Hiilijalanjäljen vähennystavoite	Luontojalanjäljen vähennystavoite	Kiertotalouden tavoitteet	Muut ekologiset tavoitteet
	Ei tavoitetta	Ei tavoitetta	Ei tavoitteita	Edelläkävijätason vaatimukset kriteeripankki.fi-palvelun ¹⁷ määrittelyiden mukaan hankittaessa järjestelmäkehitystä Sulava toimivuus 7 vuotta vanhoille laitteille (skaalautuvuus ja yhteensopivuus)
Hoitotarvikkeet	Hiilijalanjäljen vähennystavoite	Luontojalanjäljen vähennystavoite	Kiertotalouden tavoitteet	Muut ekologiset tavoitteet
	35 %	Ei tavoitetta	Vähennetään kertakäyttöisten hoitotarvikkeiden osuutta hankinnoissa ja korvataan niitä uudelleenkäytettävillä silloin, kun se on mahdollista, huomioiden hoitotuloksen ja kokonaiskustannukset	Vastuullisuuden toimintatapojen kehittäminen käyttämällä Hankinta-Suomen vähimmäisveloitteet (Code of Conduct) -ohjetta Ympäristöasioiden kehittäminen hankinnoissa laajemmin, ISO 14001

¹⁷ <https://kriteeripankki.fi/>

				-sertifikaatin, SBTI-vaatimuksen tai muun vastaavan tason huomioimisella
				Sopimuskaudella toimenpiteiden ja sopimusehtojen toteutumisen seurannan parantaminen esim. hyödyntämällä ulkopuolista auditoijaa tai erilaisia auditointijärjestelmiä
Sähköä käyttävät lääkinnälliset laitteet ¹⁸	Hiilijalanjäljen vähennystavoite	Luontoalanjäljen vähennystavoite	Kiertotalouden tavoitteet	Muut ekologiset tavoitteet
	25 %	Ei tavoitetta	Eräät laiteryhmät EMDN – luokituksen mukaisesti ¹⁹ Takuu aika vähintään 24 kuukautta. Käyttöikä sekä varaosien saatavuus vähintään 36 kuukautta. Muut sähköä käyttävät lääkinnälliset laitteet takuu aika vähintään 12 kuukautta.	Vastuullisuuden toimintatapojen kehittäminen käyttämällä Hankinta-Suomen vähimmäisvelvoitteet (Code of Conduct) -ohjetta
				Ympäristöasioiden kehittäminen hankinnoissa laajemmin, ISO 14001 sertifikaatin, SBTI-vaatimuksen tai muun vastaavan tason huomioimisella
				Sopimuskaudella toimenpiteiden ja sopimusehtojen toteutumisen seurannan parantaminen esim. hyödyntämällä ulkopuolista auditoijaa tai erilaisia auditointijärjestelmiä
				Ympäristötuoteselosteen (ISO 14025 ²⁰ mukaisesti, esim. EPD) käytön lisääminen hankinnoissa”
Lääkkeet	Hiilijalanjäljen vähennystavoite	Luontoalanjäljen vähennystavoite	Kiertotalouden tavoitteet	Muut ekologiset tavoitteet
	15 %	Ei tavoitetta	Lääkepakkauksen määrän vähentämistavoite 15 % verrattuna 2019 tasoon	Vastuullisuuden toimintatapojen kehittäminen käyttämällä Hankinta-Suomen vähimmäisvelvoitteet (Code of Conduct) -ohjetta
			Lääkepakkauksen materiaalien kierrätettävyyden 80 % pakkauksen painoprosentteina	Ympäristöasioiden kehittäminen hankinnoissa laajemmin, ISO 14001 sertifikaatin, SBTI-vaatimuksen tai muun vastaavan tason huomioimisella
				Sopimuskaudella toimenpiteiden ja sopimusehtojen toteutumisen seurannan parantaminen esim. hyödyntämällä ulkopuolista auditoijaa tai erilaisia auditointijärjestelmiä
				Ilmoitettava tieto vaikuttavien aineiden tuotantomaasta sekä tehtaasta

Hankintayksiköiden työn tueksi on valmisteltu hankintakohdekohtainen (kategoriakohtainen) ei-täydellinen lista hyväksi havaituista kriteereistä, sopimusehdoista ja oppaista (liite 1). Lisäksi on koottu luettelo niistä EU-säädöksistä, joissa on julkisia hankkijoita koskevia ympäristövähimmäisvaatimuksia (liite 2). Hankintayksiköt voivat hyödyntää liiteaineistoja hankinta-asiakirjojen sekä markkinakartoitusten ja -vuoropuheluiden valmistelussa.

¹⁸ Lääkinnällisen laitteen määritelmä [laki lääkinnällisistä laitteista](#). Aktiivinen lääkinnällinen laite, joka toimii sähköenergian tai muun energian avulla (esim. akku, verkkovirta, sähkömagneettinen kenttä).

¹⁹ [European Medical Device Nomenclature](#) mukaisesti Hengitys- ja anestesia-laitteet (R), Kuvantamisen laitteet (Z11), Elintoimintojen tukemiseen ja seurantaan tarkoitetut laitteet (Z1203), kardiologian ja sydänkirurgian laitteet (Z1205), puhdistus-, desinfiointi- ja sterilointilaitteet (Z120113), kemialliset analysointilaitteet (W2010101)

²⁰ [ISO 14025 standardi](#)

3. Valtioneuvoston periaatepäätöksen vaikutukset ja vaikuttavuus

Kukin hallinnonala ottaa valmistelussa ja päätöksenteossa huomioon periaatepäätöksen tavoitteet ja toimenpiteet toimialavastuun mukaisesti. Periaatepäätöksen toimenpiteet toteutetaan valtioneuvoston hyväksymän määräraha-kehkeyksen ja eduskunnan myöntämien määrärahojen puitteissa.

Kansalliset julkisten hankintojen ekologiset tavoitteet tukevat valtioneuvoston tavoitteita, lainsäädännön toimeenpanoa ja edistävät uusien ratkaisujen käyttöönottoa. Tavoitteet luovat yhteisen tiekartan julkisille hankkijoille sekä taloudellisille toimijoille (yrityksille). Strategiset vaikuttavuustavoitteet eivät tuota hallinnollista taakkaa hankintayksiköille tai yrityksille, sillä niitä seurataan hyödyntäen olemassa olevaa hankintadataa. Seurantatietoa hyödynnetään ekologisten kriteerien jatkokehittämisessä ja päivittämisessä.

Tavoitteiden arvioidaan edistävän suomalaisten toimijoiden osallistumista julkisiin hankintoihin sekä pääsyä EU:n sisämarkkinoille, antamalla valmiuksia EU-säädösten julkisia hankkijoita velvoittaviin vaatimuksiin ²¹.

Tavoitteet tukevat yleisesti ilmasto- ja luonto- sekä jäte- ja kiertotaloustavoitteiden saavuttamista. Tavoitteet edistävät julkisten hankintojen hiilijalanjäljen vähentämistä ja Suomen kulutusperäisiä kasvihuonekaasupäästöjä. Ne kasvattavat tuotteiden käyttöikä ja kierrätysmateriaalien osuuksia ja siten vahvistavat kiertotalousohjelman ja kiertotalouden green dealin tavoitteiden²² saavuttamista.

Tavoitteet tukevat rakentamislain uusien kiertotalouselementtien käyttöönottoa (purkumateriaali- ja rakennusjäteselvitys, rakennuksen elinkaariominaisuudet) sekä edistävät kotimaisten elintarvikkeiden kysyntää ja ravitsemussuosittelujen toteutumista.

Tavoitteet edistävät luontokadon pysäyttämistä. Samalla ne turvaavat ekosysteemien toimintaedellytyksiä ja mahdollistavat osaltaan kestävästi luonnosta saatavia materiaaleja hyödyntävien elinkeinonharjoittajien toiminnan, kuten alkutuotanto.

Seurantalaskentoja varten tarvittava kehitystyö toteutetaan pääosin EU:n tutkimusrahoituksella (LIFE SIP). Hiili-, luonto- ja materiaalijalanjälkilaskentojen toteuttamisesta ja tarvittavasta menetelmäkehityksestä ennakoitaan aiheutuvan 200 000 euron kertaluontoisen kustannuksen, joka voitaisiin osoittaa VN Tutkiva ja Toimiva rahoitusinstrumentista tai mahdollisesti hakemalla rahoitusta Pohjoismaisen ministerineuvoston rahoitusinstrumentista.

Asiantuntija- ja seurantaryhmien koordinointiin ja toimeenpanoon sekä väli- ja lopputarkastelun asiantuntija-arviontien toteuttamisesta ennakoitaan aiheutuvan 200 000 euron kertaluontoisen kustannuksen, joka voitaisiin osoittaa VN Toimiva rahoitusinstrumentista tai muista mahdollisista rahoitusinstrumenteista.

4. Toimenpidesuunnitelma

4.1 Valtionhallinto esimerkin näyttäjänä ympäristöjohtamisessa

Ekologisten tavoitteiden edistämiseksi on keskeistä, että julkisten hankintayksiköiden organisaation johto sitoutuu asetettuihin tavoitteisiin ja näyttää esimerkkiä. Valtiovarainministeriön HankintaSuomi -ohjelma toimeenpanee kansallista julkisten hankintojen strategiaa 2020.

Hankinta-Suomen ekologisen kestävyuden indikaattoreita ovat: Suomen hiilineutraaliustavoitetta 2035 edistävien hankintojen lukumäärä, Suomen kiertotalouden strategista ohjelmaa edistävien hankintojen lukumäärä, hankintojen

²¹ kts viite 19

²² <https://ym.fi/kiertotalouden-green-deal>

avulla tapahtunut kasvihuonepäästöjen vähennysten määrä sekä luomuruoan edistäminen ruokapalveluhankinnoissa.²³

Ministeriöiden ja alaisten virastojen ja laitosten on parannettava selvillä oloa tuote- ja sektorisäädösten julkisia hankintoja koskevista ympäristövelvoitteista ja niiden toimeenpanoa omassa toiminnassa sekä edistää tietoisuutta yleisesti julkisissa hankintayksiköissä.

Ministeriöt ja alaiset virastot ja laitokset kehittävät yhteistyötä hallinnonalojen ja markkinatoimijoiden kanssa sekä osallistuvat kestävyyskriteerien yhteiskehittämiseen ja käyttöönottoon kansallisesti ja EU:ssa.

4.2. Asiantuntijaryhmä tukemaan vaikuttavaa toimeenpanoa

Ekologisten tavoitteiden toimeenpanon tueksi perustetaan hankintayksiköiden ja ministeriöiden asiantuntijoista sekä tutkijoista koostuva asiantuntijaryhmä, jonka tehtäviin kuuluvat:

- Hyväksi havaituista kriteereistä, sopimusehdoista ja oppaista ei-täydellisen listan²⁴ ylläpitäminen ja kriteerien kehitysaihioiden tunnistaminen yhdessä toimialojen kanssa;
- Yhteistyö rahoituksen puitteissa, kuten käynnistetään kriteerikehitysryhmiä Kiertotalous -ohjelman, Motivan Vauhti-verkoston sekä Hankinta-Suomi -ohjelman kanssa;
- Asiantuntijapoolina toimiminen säädösvalmisteluissa koskien julkisten hankintojen ekologistia vaatimuksia
- Ajankohtaisfoorumina toimiminen

4.3. Käynnistetään ennakoivan markkinavuoropuhelun -toimintamalli yhteistyössä Business Finlandin kanssa

Julkisten toimijoiden tarpeita vastaavien uusien ratkaisujen kehittäminen ja käyttöönotto edellyttää pidemmän aikavälin vuoropuhelua markkinatoimijoiden ja julkisten hankintayksiköiden välillä. Ennakoivissa markkinavuoropuheluissa hankintayksiköt kertovat tulevista hankintatarpeista ja kartoittavat markkinan kyvykkyyttä vastata tarpeisiin. Ennakoivat markkinavuoropuhelut mahdollistavat julkisille hankkijoille systemaattisen tavan valmistella tulevia hankintoja ajankohtaista markkinatietoa hyödyntäen ja edistävät yritysten uusien vähähiilisten ja kiertotalouden mukaisten ratkaisujen markkinoille pääsyä.

Business Finlandissa on tunnistettu yhteneviä tavoitteita julkisten hankintojen kategoriakohtaisten tavoitteiden kanssa (vähähiiliset kaupungit ja kiertotalous). Ennakoivat markkinavuoropuhelut voivat parhaimmillaan johtaa hankintoihin, joissa ostetaan uusien ratkaisuiden kehitystyötä ja kehitystyön tuloksena tavoitteisiin vastaava innovaatio. Business Finlandin innovatiivisten julkisten hankintojen rahoituksella on mahdollista tukea markkinoita vauhdittavien hankintojen toteuttamista.

Pilotoidaan ennakoivien markkinavuoropuheluiden toimintamallia kategoriakohtaisten ekologisten tavoitteiden edistämiseksi, Business Finlandin ja ministeriöiden yhteistyönä.

4.4. Käynnistetään julkisia hankintoja koskevan ympäristövaatimusten sektori- ja tuotesäätelyn kansallinen koordinaatio

Ylläpidetään virkatyönä (ympäristöministeriö) luetteloa säädöksistä sisältäen sekä kansalliset että EU-säädökset, joissa on julkisia hankintoja koskevia ympäristövaatimuksia²⁵ ja koordinoidaan luettelon ylläpitäminen valtioneuvostossa yhteistyössä muiden julkisten hankintojen säädösten vastuuministeriöiden kanssa.

²³ [Kansallinen julkisten hankintojen strategia 2020](#)

²⁴ Liite 1 ei-täydellinen luettelo vaatimuksista

²⁵ Liite 2 säädösluettelo

Edistetään tietoisuutta ja toimeenpanoa koostamalla voimassa olevien ja valmistelussa olevien säädösten pääasiallinen sisältö hankintayksiköiden hyödynnettäväksi yhteistyössä julkisten hankintojen neuvontayksikön kanssa. Lisäksi aineistoa hyödynnetään ennakoivien markkinavuoropuheluiden sekä kriteerien yhteiskehittämisessä.

4.5 Rahoitus ja toteuttaminen

Seurantalaskentoja varten tarvittava kehitystyö toteutetaan pääosin EU:n tutkimusrahoituksella (LIFE SIP). Hiili-, luonto- ja materiaalijalanjälkilaskentojen toteuttamisesta ja tarvittavasta menetelmäkehityksestä ennakoidaan aiheutuvan 200 000 euron kertaluontoisen kustannuksen, joka voitaisiin osoittaa VN Tutkiva ja Toimiva rahoitusinstrumentista tai mahdollisesti hakemalla rahoitusta Pohjoismaisen ministerineuvoston rahoitusinstrumentista.

Asiantuntija- ja seurantaryhmien koordinointiin ja toimeenpanoon sekä väli- ja lopputarkastelun asiantuntija-arviontien toteuttamisesta ennakoidaan aiheutuvan 200 000 euron kertaluontoisen kustannuksen, joka voitaisiin osoittaa VN Toimiva rahoitusinstrumentista tai muista mahdollisista rahoitusinstrumenteista.

5. Seuranta ja raportointi

Asetettava seurantaryhmä²⁶ kehittää Hilma-tilastoinnin laatua, hiili-, luonto- ja materiaalijalanjälkilaskennan menetelmiä, sekä on mukana valmistelemassa asiantuntija-arviontien toteuttamista. Seurantaryhmä hyödyntää ja kehittää edelleen olemassa olevia järjestelmiä, kuten Tutkihallintoa.fi -sivustoa sekä osallistuu uusien seurannan työkalujen, kuten julkisten hankintojen tietovarannon ja tekoälyyn perustuvien tietokanta-analyyysien kehittämiseen, pääsääntöisesti virkatyönä. Edellä mainittuja seurannan työkaluja hankintayksiköt voivat hyödyntää omien tavoitteiden seurannan kehittämiseen ja toteuttamiseen. Seurantaryhmä tekee osana toimintaa tavoitteiden ja niiden toimeenpanon jatkuvaa arviointia.

Seurantaryhmä tekee tiedonvaihtoa EU- ja OECD-maiden kanssa virkatyönä julkisten hankintojen ekologisten tavoitteiden ja ohjelmien osalta, sekä osallistuu tunnistettuihin yhteistyöverkostoihin.

Laajempi väliarviointi toteutetaan vähintään yhden kerran ennen tavoitevuotta 2035 tarkastelupisteessä, jolloin arvioidaan tavoitteiden päivittämisen tarvetta yhteistyössä hankintayksiköiden sekä toimialojen kanssa. Loppuarviointi toteutetaan vuonna 2036. Arvioinnit koostuvat Hilma-dataan perustuviin jalanjälkiseurantalaskennoista ja asiantuntija-arvioinneista, ja sisältävät yritysvaikutusten tarkastelun. Väli- ja lopputarkastelupisteissä arvioidaan tarvetta päivittää ja lisätä tavoitteita saavutettujen tulosten valossa sekä huomioidaan säädöskehityksen myötä tulevat päivittämisen tarpeet. Arvioinnit toteutetaan yhteistyössä asiantuntijoiden ja toimialojen kanssa.

LIITTEET

1. Ei-täydellinen listaus vaatimuksista (vuosittain päivitettävä)
2. Säädosluettelo (jatkuvasti päivitettävä)

²⁶ virkatyönä Valtiokonttorin, Hanselin ja ministeriöiden asiantuntijoista, SYKE erillisrahoitteisesti